

**ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ
УГОЛОВНОЕ ПРАВО
CRIMINAL LAW**

МРНТИ:10.77.51

УДК:343.3/7

А.Р. Бижанова¹, М.Ө. Алмахан¹

¹Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті

ЗАҢСЫЗ КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТТІҢ ТҮРЛЕРІ МЕН ЖАУАПТЫЛЫҚ

Аңдатпа

Кәсіпкерлік – қоғамның экономикалық дамуының қозғаушы күші. Шынайы нарық пен толық бәсекелестік жағдайында кәсіпкер өзі үшін жұмыс істей отырып, бір уақытта бүкіл қоғамға пайда әкеледі [1]. Бұл үшін мемлекет өз тарапынан заңмен тиісті қатынастарды реттеуге және заңмен белгіленген тәртіпті әртүрлі, соның ішінде қылмыстық-құқықтық құралдармен қорғауға міндеттенеді.

Алайда, сот практикасында заңсыз кәсіпкерлік жөніндегі қылмыстық істерді ашуда қиындықтар жиі туындайды. Аталған мәселені шешудің маңызы ерекше. Осыған байланысты авторлар заңсыз кәсіпкерлік ұғымын, оның түрлері мен жауапкершілік мәселесін қарастыруға тырысады.

Түйін сөздер: заңсыз кәсіпкерлік, кәсіпкерлік қызметтің заңды шарттары, заңсыз кәсіпкерліктің тізімі, кәсіпкерлікті мемлекеттік тіркеу, қылмыстық жауаптылық.

Бижанова А.Р.¹, Алмахан М.О.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая

**ВИДЫ НЕЗАКОННОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ**

Аннотация

Предпринимательство – движущая сила экономического развития общества. При условии совершенного рынка и полной конкуренции предприниматель, работая для себя, одновременно приносит пользу всему обществу [1]. Для этого государство со своей стороны обязуется регулировать соответствующие законом отношения и охранять установленный законом порядок различными, в том числе уголовно-правовыми средствами.

Однако в судебной практике нередко возникают трудности с раскрытием уголовных дел по незаконному предпринимательству. Решение этой задачи имеет особое значение. В связи с этим авторы пытаются рассмотреть понятие незаконного предпринимательства, его виды и проблему ответственности.

Ключевые слова: незаконное предпринимательство, юридические условия предпринимательской деятельности, перечень незаконного предпринимательства, государственная регистрация предпринимательства, уголовная ответственность.

A.R. Bizhanova¹, M.O. Almakhan¹
¹Abai Kazakh National Pedagogical University

TYPES OF ILLEGAL BUSINESS ACTIVITY AND LIABILITY

Abstract

Entrepreneurship is the driving force of the economic development of society. Under the condition of a perfect market and full competition, an entrepreneur, working for himself, simultaneously benefits the whole society [1]. To this end, the State, for its part, undertakes to regulate the relations corresponding to the law and to protect the procedure established by law by various means, including criminal law.

However, in judicial practice, difficulties often arise with the disclosure of criminal cases on illegal entrepreneurship. The solution of this problem is of particular importance. In this regard, the authors try to consider the concept of illegal entrepreneurship, its types and the problem of responsibility.

Keywords: illegal entrepreneurship, legal conditions of entrepreneurial activity, list of illegal entrepreneurship, state registration of entrepreneurship, criminal liability.

Кіріспе

Кәсіпкерлік – бұл өнімді өндіруге, жұмыстарды немесе қызметтерді орындауға арналған жеке тұлғалардың, сондай-ақ мемлекеттің коммерциялық қызметінің нысаны. Кәсіпкерлік қызмет – бұл азаматтық заңнама нормаларымен реттелетін, адамның кәсіпкерлік, бастамашылық және оған қатысатын адамдардың салауатты бәсекелестігі арқылы мемлекет экономикасын дамытуға мүмкіндік беретін әлеуметтік пайдалы қызмет. Кәсіпкерлік қызмет объективті түрде нарықтық экономиканың локомотиві бола отырып, еңбек нарығын қалыптастырады, артық өнім жасайды, салықтар мен басқа да алымдарды төлеу есебінен ел бюджетін толтыруға елеулі үлес қосады. Ел экономикасының дамуы мен әділетті әлеуметтік мемлекет құрудың мемлекеттік стратегиясындағы оның үлесі ерекше. Алайда, осы саладағы нақты жағдайды талдай отырып, мұндай оң қорытынды жасау қиын.

Жоғары қаржылық-экономикалық тәуекелді аймақтарда кәсіпкерлерді теңдестіру кәсіпкерлік саласындағы заңнаманы бұзумен жиі ұштасады. Олар көбінесе заңсыз кәсіпкерлік түрінде көрінеді.

Негізгі бөлім

Заңсыз кәсіпкерлікті қарастырмас бұрын кәсіпкерлік ұғымына тоқталып кетсек. Оған ҚР АҚ-нің 10-бабында келесідей түсінік беріледі: «Азаматтардың, қандастардың және заңды тұлғалардың мүлікті пайдалану, тауарларды өндіру, сату, жұмыстарды орындау, қызметтерді көрсету арқылы таза кіріс алуға бағытталған, жеке меншік құқығына (жеке кәсіпкерлік) не шаруашылық жүргізу немесе мемлекеттік кәсіпорынды жедел басқару құқығына (мемлекеттік кәсіпкерлік) негізделген дербес, бастамашылық қызметі кәсіпкерлік болып табылады» [2].

Анықтамаға сәйкес, кәсіпкерлік қызметті келесідей белгілер сипаттайды: 1) мақсаты - таза кіріс алу; 2) қызметтің дербестігі; 3) жүйелі сипатқа ие; 4) кәсіпкерлік қызмет - мүлікті пайдалану, тауарларды өндіру, сату, жұмыстарды орындау, қызмет көрсету нысанында жүзеге асырылады; 5) кәсіпкерлік қызметтегі тәуекелділік; 6) субъектісі - заңда белгіленген тәртіппен кәсіпкер ретінде тіркелген тұлға. О.А. Авдеева болса, осы белгілерге қосымша - кәсіпқой кәсібилік белгісін жатқызады, ол кәсіпкерлерді бір рет қана сауда-саттық мәмілелерімен айналысатын адамдардан ажыратады, деп есептейді [3, 12 б.].

Экономикалық сипаттағы қызметті тәуекелділіксіз елестету мүмкін емес. Бұл қарастырылып отырған қызметке де тән. Кәсіпкердің ісінде шығындар кірістерден асып, пайданың болмауы әбден мүмкін. Сондықтан кәсіпкер өз қызметінде тәуекелге бел буады.

Ғылыми әдебиеттерде, кәсіпкерлікке тұрақтылық, жүйелілік белгілері тән және арнайы мақсатта біріктірілген мәмілелер мен іс-әрекеттердің кезектілігін білдіреді, деген пікір кездеседі [4, 19 б.].

Кәсіпкерлікпен айналысудың заңды шарттарына мыналарды жатқызуға болады:

1) дара кәсіпкер де, кәсіпкерлік субъектілері болып табылатын заңды тұлғалар мемлекеттік тіркеуге, ал оның ҚР аумағында орналасқан филиалдары мен өкілдіктері, олар заңды тұлға құқығын иеленбестен есептік тіркеуге жатады;

2) Кәсіпкерлік қызмет тек заңнамамен ғана шектелуі мүмкін [5] Заңмен бекітілген талаптар сақталынбаған ретте кәсіп заңсыз саналады.

Заңсыз кәсіпкерлік – бұл заңмен қойылған талаптарды бұза отырып, кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру. Заңсыз кәсіпкерлік ұғымын түсінгенде жоғарыда айтылған белгілерді негізге алу маңызды деп есептейміз.

Заңсыз кәсіпкерлік үшін әкімшілік және қылмыстық заң нормаларымен жауаптылық көрсетілген.

Әкімшілік құқық бұзушылық заңнамасына келсек, ҚР ӘҚБтК-тің 153-бабына сай, азаматқа (1000 АЕК-тен аспайтын сомада), ұйымға немесе мемлекетке (10 000 АЕК-тен аспайтын) ірі залал келтіретін не ірі мөлшерде (10 000 АЕК-тен аспайтын) кіріс алу немесе акцизделетін тауарларды едәуір мөлшерде (1000 АЕК-тен аспайтын) өндіру, сақтау, тасымалдау не өткізу арқылы кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысу - заңсыз кәсіпкерлік болмақ. Сондай-ақ, бұл әрекеттерде қылмыстық жазаланатын іс-әрекет белгілері болмауы шарт.

Ал ҚР ҚР ӘҚБтК-нің басқарудың белгіленген тәртібіне қолсұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтар тарауында заңнамада көзделген жағдайларда заңды тұлғаны, оның филиалдары мен өкілдіктерін қайта тіркемей, қызметті жүзеге асыру (466-бап), сондай-ақ тиісті тіркеусіз, рұқсатсыз немесе хабарлама жібермей кәсіпкерлік немесе өзге де қызметпен айналысу, сондай-ақ әрекеттерді (операцияларды) жүзеге асыру (463-бап) орныққан [6].

Сонымен қатар, ҚР ӘҚБтК-нің 269-бабында мемлекеттік кіріс органында тіркеу есебіне қою мерзімін бұзғаны үшін жауаптылық бар. Мұнда тұлға жеке кәсіпкер, заңды тұлға кәсіпкер ретінде тіркеліп, бірақ мемлекеттік кіріс органында салық салу субъектісі (салық төлеуші) ретінде тіркелуден жалтарған кезде жауаптылық басталады.

Заңсыз кәсіпкерліктің тізіміне ӘҚБтК-тің 153-бабының диспозициясында көрсетілгендей, кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысу жатса, ал қылмыстық заңнамада (ҚК-тің 214-бабы) қызметті тіркеусіз, міндетті лицензиясыз, ҚР рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасын бұза отырып жүзеге асыру, сол сияқты кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысу құрайды [7]. Яғни, әкімшілік заңнамадағы аталған ұғымның көлемі қылмыстық заңнамадағыдан тар және басқа тараулармен қарастырылған.

Азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтіріп, не ірі мөлшерде кіріс ала отырып, тіркеусіз немесе арнаулы рұқсатсыз (лицензиясыз) банктік қызметті (банк операцияларын) жүзеге асырғаны үшін ҚР ӘҚБтК-тің 155-бабымен (Заңсыз банктік қызмет) әкімшілік жауаптылық бар.

Заң шығарушы қолданыстағы ҚР қылмыстық заңнамасында заңсыз кәсіпкерлікті заңсыз банктік, микроқаржылық немесе коллекторлық қызметпен бір нормамен қарастырады (214-бап). Яғни бұл қылмыстық іс-әрекеттердің қоғамға қауіптілік дәрежесі, сипаты бірыңғай дегенді білдіреді. Алайда, ҚР ӘҚБтК-де заңсыз кәсіпкерлік пен заңсыз банктік жеке нормаларда қаралып, құқық бұзушылықтың объективті жағын сипаттайтын іс-әрекеттердің тізімдері әркелкі. Мысалы, ҚР ӘҚБтК-тің 155-бабының (Заңсыз банктік қызмет) диспозициясында тіркеусіз немесе арнаулы рұқсатсыз (лицензиясыз) банктік қызметті (банк операцияларын) жүзеге асыру, ал ӘҚБтК-тің 153-бабында (Заңсыз кәсіпкерлік) кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысу қаралады. Соңғы нормада қызмет түрімен тіркеусіз, не лицензиясыз айналысу заңсыз кәсіпкерлік ұғымымен қамтылмайды. Олар ӘҚБтК-тің өзге тарауларында қаралған, қолсұғу объектілері өзге, яғни кәсіпкерлік қызмет саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар (14-тарау) емес.

Кейбір ТМД елдерінің қылмыстық заңнамаларында заңсыз кәсіпкерлік үшін қылмыстық жауаптылық нормасы отандық нормалардан ерекшеленеді. Мысалы, Ресей қылмыстық

заңнамасына сай, заңсыз кәсіпкерлік ұғымына қызметті тіркеусіз, лицензиясыз жүзеге асырумен қатар аккредитациялаусыз жүзеге асыру кіреді [8].

Ал, Белорусия Республикасының бұрынғы қылмыстық заңнамасында «Заңсыз кәсіпкерлік қызмет» деп аталған норма бүгінде «Арнайы рұқсатсыз (лицензиясыз) жүзеге асырылатын кәсіпкерлік қызмет» (ҚК-нің 233-бабы) деген атауға ие [9].

Байқап отырғанымыздай, заңсыз кәсіпкерліктің тізімі отандық қылмыстық және әкімшілік заңнамаларында және шетел заңнамаларында бірыңғай қарастырылмаған.

Енді заңсыз кәсіпкерлік ұғымын нақтылай түсу үшін ҚК-тің 214-бабының диспозициясында келтірілген заңсыз кәсіпкерлік тізімдеріне тоқталып өтсек.

Кәсіпкерлік қызметпен айналысудың міндетті шарты - бұл мемлекеттік тіркеуден өту болып табылады.

Кәсіпкерлердің салық төлеуін, сондай-ақ олардың қызметін бақылау мемлекеттік тіркеу арқылы жүзеге асырылады. Арнайы тіркелінбеген кәсіпкерлік қызметтің кірістерінің мөлшерін-салық салынатын базаны анықтауға және салықтар мен алымдардың сомасын есептеуге мемлекеттің мүмкіндігі болмайды. Жеке кәсіпкер ретінде тіркелу үшін сізге кәсіпкерлік қызметтің басталғаны туралы салық органына хабарлау жеткілікті. Кәсіпкерлік қызметтің басталғаны туралы хабарламаны жіберу үшін электрондық лицензиялау порталында тіркеуден өту қажет (elicense.kz). Ал заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу және филиалдар мен өкілдіктерді есептік тіркеу арнайы заңмен реттелінеді [10].

Кәсіпкерлік кодекстің 35-бабының 3, 4-тармақтарында және салық заңнамасында тұлға дара кәсіпкер ретінде тіркелмеуге құқылы.

Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 24 қаңтардағы №3 Нормативтік қаулысына сай, «5. Жеке тұлғаның тіркеуші органда дара кәсіпкер ретінде тіркеу есебінен шығарылғаннан кейін (Кәсіпкерлік кодекстің 38-бабының 4-тармағы), заңды тұлғаның Бизнес-сәйкестендіру нөмірлерінің ұлттық тізіліміне қызметті тоқтату туралы мәліметтер енгізілгеннен кейін (Мемлекеттік тіркеу туралы заңның 16-бабы) кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруы тіркеу белгісінің болмауы бойынша заңсыз кәсіпкерлік деп танылады» [11].

Қолданыстағы заңнамаға сәйкес, заңсыз кәсіпкерлік қызмет бұл – тіркеусіз кәсіпкерлік қызмет. Ал, тіркеусіз кәсіпкерлік қызмет деп заңда көзделген тәртіппен қажетті құжаттарды мемлекеттік тіркеу органдарына тіркеу үшін ұсынбай жүзеге асырылатын қызметті түсінеміз.

С. Коровинскийдің пікірінше, салық төлемдері түсімдерінен бюджеттің кіріс бөлігін қалыптастыру саласындағы мемлекеттің қаржылық мүдделері мен адал бәсекелестік қағидатын бұзу заңсыз кәсіпкерлік қызметтің факультативті объектілері болып табылады. «Көлеңкелі экономикалық қызметпен айналысатын тұлғалар мемлекетке ешқандай салық, төлем және алым төлемейді. Осылайша, нарықтық экономика жағдайында прогрестің басты тетігі болып табылатын адал бәсекелестік қағидасы бұзылады» [12, 44 б.].

Кәсіпкердің кәсіпкерлік қызметті белгіленген тәртіппен мемлекеттік тіркеуден жалтаруы тіркелмеген кәсіпкерлік қызмет болып табылады [13, 134 б.].

Кәсіпкерлік қызметті тіркеу міндеті азаматтық заңдардың императивті нормасы [14, 12 б.]. Кәсіпкердің еркінен тыс қандай да бір себептермен тіркелмегені, мемлекеттік тіркеуден қасақана жалтарғаны, кәсіпкерлік қызметпен айналысатын адам мемлекеттік тіркеу міндетті екенін туралы білгені немесе білмегені заңсыз кәсіпкерлікті саралау кезінде маңызды емес [15, 75 б.].

Мұндай лицензия міндетті болған жағдайда кәсіпкерлік қызметті лицензиясыз жүзеге асыру заңсыз кәсіпкерліктің екінші түрі болып табылады. Лицензия талап етілетін қызмет түрлерінің тізбесі «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» ҚР заңның 28-бабымен айқындалған [16].

Лицензия көрсетілген қызметтің нақты түрінің түрін белгілі бір мерзім ішінде жүзеге асыруға рұқсат етілетін ресми құжат болып табылады.

Сондай-ақ, лицензияда кәсіпкерлік қызметтің қандай да бір түрі жүзеге асырылатын шарттар айқындалады. Лицензиялануға жататын әрбір қызмет түріне жеке лицензия алынуы тиіс.

Кәсіпкерлік қызметтің белгілі бір түрін жүзеге асыру құқығы осы лицензияны алған кезден бастап немесе лицензияда көрсетілген мерзімде туындайды.

Сот, сондай-ақ лицензиялау органдары лицензияның қолданылуын тоқтата тұруға немесе тіпті күшін жоюға құқылы. Мұндай жағдайларда кәсіпкерлік қызметті жүргізуді жалғастыру кәсіпкерлік қызметті лицензиясыз жүзеге асыру ретінде қаралатын болады, яғни іс жүзінде заңсыз кәсіпкерлік қызмет болып табылады.

Егер тұлға лицензия талап етілетін қызметпен айналысса және кәсіпкер ретінде тіркелмеген болса, оған екі бұзушылық үшін де айып тағылуы керек [17, 157 б.].

Кәсіпкерлік қызметті лицензиясыз жүзеге асыру кезінде түсетін пайданың көлемі көп болады, интенсивтілік дәрежесі жоғары және оның басқа да ұқсас іс-әрекеттермен қоғамдық қауіптілік дәрежесі жоғары [18, 43 б.].

Ең алдымен, кәсіпкерлік қызметті лицензиясыз жүзеге асыру келесі жағдайларда заңсыз деп танылуы мүмкін:

1) лицензияны алу үшін құжаттар уәкілетті органға жіберілген, бірақ лицензия әлі алынбаған;

2) лицензия кәсіпкерлік қызметтің басында-ақ алынбаған, өйткені аталған қызмет субъектісі оны алу қажет екенін білмеген (Заңды білмеу оны бұзғаны үшін жауапкершіліктен босатпайды) не білген, бірақ қандай да бір себептермен оны сатып алғысы келмеген;

3) лицензия алынған, бірақ оны алудың белгіленген тәртібін бұза отырып алынған және осыған байланысты оның заңдық күші болмайды;

4) лицензия заңда белгіленген тәртіппен алынған, бірақ оның қолданылу мерзімі аяқталған және ол өзінің заңды күшін жоғалтқан;

5) лицензия заңда белгіленген тәртіппен алынған, оның қолданылу мерзімі өтпеген, бірақ жол берілген бұзушылықтар (лицензия шарттарын сақтамағаны) үшін оның қолданылуы тоқтатыла тұрған не оның күші жойылған (кері қайтарып алынған), яғни өзінің заңды күшін мерзімінен бұрын жоғалтқан жағдайларда лицензия қайтарып алынады.

Лицензия шарттарын бұзу деп, мысалы, лицензияда көрсетілген аумақтан тысқары жерде тауарларды сату (жұмыстарды орындау, қызметтерді көрсету) немесе лицензияда көрсетілген сатылатын тауарлардың (жұмыс түрлерінің, көрсетілетін қызметтердің) тізбесін өз бетінше кенейту түсініледі.

Заң шығарушымен *кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысқаны* үшін қылмыстық жауаптылық көзделген. Бұл *-заңсыз кәсіпкерліктің* кезекті түрі. ҚР Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 24 қаңтардағы №3 Нормативтік қаулысында: Тыйым салынған қызмет түрлері деп онымен айналысқаны үшін қылмыстық немесе әкімшілік жауаптылық белгіленген қызмет танылады.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың аналогтарын өткізу мақсатында заңсыз дайындау, сақтау, тасымалдау немесе өткізу. Бұл қызмет түрімен айналысқан жағдайда осы қылмыстық құқық бұзушылық үшін қылмыстық жауаптылық туындайды, оның жасаған әрекеті ҚК-нің 214-бабы бойынша қосымша саралауды талап етпейді, делінеді [11].

Демек, заң тыйым салатын кәсіпкерлік қызмет, ол ҚР ҚК-нің Ерекше бөлімінде арнайы нормамен жауаптылық көрсетілген қызметтерді қоспағанда, адамзатқа, оның өмірі мен денсаулығына, қоғамға, мемлекетке қауіпті қылмыстық іс-әрекеттер.

ҚР Салық кодексінде және салық заңнамасы бойынша басқа да нормативтік-құқықтық актілерде кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерінің тізбесі жоқ. Экономикалық қызмет түрлерінің классификаторы бар [19]. ЖК немесе заңды тұлғаны тіркеу кезінде тізбеден сәйкес кодтарды таңдайды.

Қазақстанның заңнамасында кәсіпкерлікті тіркеу кезіндегі заңсыз әрекеттердің тізбесі көрсетіледі, олар үшін әкімшілік қана емес, қылмыстық жауапкершілік те жүктелуі мүмкін. Оларға мыналар жатады:

1. Кәсіпкерлік қызметті мемлекеттік тіркеусіз немесе уәкілетті органда тіркеу қағидаларын бұза отырып жүзеге асыру.

2. Кәсіпкерлік қызметті лицензиясыз, арнайы рұқсатсыз, біліктілік аттестациясыз (міндетті болған жағдайларда) жүзеге асыру.

3. Кәсіпкерлік қызметті лицензиялық шарттарды бұза отырып немесе лицензияның қолданылуын тоқтата тұру кезеңінде жүзеге асыру.

4. Кәсіпкерлік қызметтің тыйым салынған түрлерімен айналысу.

5. Лицензияларды және өзге де рұқсаттарды мемлекеттік тіркеуді немесе беруді жүзеге асыратын уәкілетті органға көрінеу жалған мәліметтерден тұратын құжаттарды беру.

6. Заңды тұлғаны, филиалды немесе өкілдікті тиісті қайта тіркеусіз кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру.

7. Жалған кәсіпкерлік [20].

Заңсыз кәсіпкерліктің келесі түрі - *ҚР рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасын бұза отырып жүзеге асыру*.

«Жеке кәсіпкерлік субъектілерінің және осы Заңда көзделген басқа да тұлғалардың жекелеген қызмет түрлерін немесе әрекеттерді жүзеге асыруына рұқсат беру немесе хабарлама жасау тәртібі «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» ҚР Заңымен қарастырылған (4-тарау. Рұқсаттар; 8-тарау. Хабарлама жасау тәртібі). Лицензиат рұқсаттар және хабарламалар туралы заңның 33-бабының лицензияны және лицензияға қосымшаны қайта ресімдеу туралы талаптарын орындамаған жағдайда ҚК-нің 214-бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа тартылмайды» [16].

Жоғарыда аталған барлық әрекеттер заңсыз кәсіпкерліктің объективті жағын құрайды. Осы қылмыстың тікелей объектісі нормативтік құқықтық актілерде белгіленген кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру тәртібі, ал субъектілері - он сегіз жасқа толған, ақыл-есі дұрыс азаматтар, лауазымды және заңды тұлғалар болып табылады. Субъектілер ретінде Қазақстанның азаматтары мен заңды тұлғалары, сондай-ақ шетел азаматтары, азаматтығы жоқ адамдар және шетелдік заңды тұлғалар бола алады.

Заңсыз кәсіпкерлік қызметтің субъективті жағының міндетті белгісін тікелей қасақана нысанындағы кінә құрайды.

Қорытынды

ҚР ҚК-нің 214-бабының диспозициясына сүйеніп, заңсыз кәсіпкерлік кәсіпкерлік қызметті жүргізу тәртібін реттейтін заңнаманы бұза отырып жүзеге асырылатын әрекеттерден тұрады. Яғни, кез-келген кәсіпкерлік қызметті заңды түрде жүргізудің міндетті шарттары жеке кәсіпкер немесе заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркеуден өту; заң тыйым салмайтын қызмет түрімен айналысу; қызметтің жекелеген түрлерін жүзеге асыру үшін лицензия алу, сондай-ақ ҚР рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасын сақтай отырып, жүзеге асыру болып табылады.

Кәсіпкерлердің қызметін мемлекеттік бақылау мен қадағалауды бірнеше мемлекеттік органдар (28) жүзеге асырады [21]. Жыл бойында осы органдардың өкілдері бақылау жүргізбек болса, онда бірнеше тексеруден өтетін кәсіпкердің жағдайын елестету қиын емес. Сондықтан заңдарды біліп қана қоймай, сонымен бірге орындау да керек - сонда ешбір тексеріс қорқынышты болмасы анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ваганова Н.А. *Незаконное предпринимательство и лжепредпринимательство в Республики Казахстан*// https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30769957/ (дата обращения: 20.02.2022.).

2. *Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (2022.12.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) Қазақстан Республикасының Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы №268-ХІІІ*// https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_

3. Авдеева О.А. *Незаконное предпринимательство: уголовно-правовая характеристика и ответственность: Автореф. дисс... на соиск. уч. ст. канд. юрид. наук. –Иркутск, 2009. –22 б.*

4. Попондопуло В.Ф. *Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник. – М., 2008. – 296 с.*

5. *Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік Кодексі. 2015 жылғы 29 қазандағы № 375-V ҚРЗ*// <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000375>

6. ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі, 2014 ж. 5 шілде № 235-V (2022.01.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235>.
7. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (2022.10.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575294#activate_doc=2.
8. «Уголовный кодекс Российской Федерации» от 13.06.1996 №63-ФЗ (ред. от 28.01.2022) // http://www.consultant.ru/document_cons_doc_LAW_10699_/cc12ef68af6f5296cb8a9dad10_ca87865d02f12f/ (Өтініш берген күн: 22.02.2022 ж.)
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 года №275-3 (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.01.2022 г.) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30414984&pos=2086;-51#pos=2086;-51
10. Заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу және филиалдар мен өкілдіктерді есептік тіркеу туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 17 сәуірдегі №2198 Заңы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002198>. (Өтініш берген күн: 22.02.2022 ж.)
11. Соттардың экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылық істер бойынша заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 24 қаңтардағы №3 Нормативтік қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P200000003S>
12. Коровинских С. Уголовная ответственность за незаконное предпринимательство // Российская юстиция. – М., 2000. – № 4. – С. 42-48.
13. Александров А.С. Современная уголовная политика обеспечения экономической безопасности путем противодействия преступности в сфере экономики: Монография. – М.: Юрлитинформ, 2017. – 608 с.
14. Колесников П.М. Расследование незаконного предпринимательства: Автореф. дисс. ... на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук / Российская таможенная академия. – М., 2006. – 26 с.
15. Бертовский Л.В. Выявление и расследование экономических преступлений: Учебно-практическое издание. – М.: Экзамен. 2003. – 256 с.
16. Рұқсаттар және хабарламалар туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 16 мамырдағы №202-V ҚРЗ // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000202> (Өтініш берген күн: 22.02.2022 ж.)
17. Артемьев Н.В., Латов Ю.В., Наумов Ю.Г. Криминализация экономики и экономическая безопасность России: Учебник. – М.: Академия управления МВД России, 2018. –264 с.
18. Лазнов Н.В., Слеженков В.В. Развитие уголовной ответственности за незаконное предпринимательство // Поиск, 2017. – № 2. – С. 42-48.
19. Код ОКЭД РК 2022 (ОКЭД-2022). Общій классификатор видов экономической деятельности // <https://statinfo.kz/oked-rk.html/> (дата обращения: 20.02.2022.).
20. Султангазиев М.Е. Понятие и виды предпринимательской деятельности // <https://legalpro.kz/ponyatie-i-vidy-predprinimatelskoy-d/> дата обращения 20.02.2022.
21. Незаконное предпринимательство в Казахстане: кого оштрафуют, а кого посадят // <https://dzhk.kz/nalogi/nezakonnoe-predprinimatelstvo-v-kazahstane-kogo-oshtrafujut-a-kogo-posadyat/> дата обращения 20.02.2022.